

7 Jeugd in de regio Gelre-IJssel

In de preventienota *Kiezen voor gezond leven* zijn de rijksprioriteiten van het preventiebeleid voor de periode 2007-2010 aangegeven. De prioriteiten voor de komende vier jaar liggen bij de aanpak van roken, schadelijk alcoholgebruik, overgewicht (bewegen en voeding), depressie en diabetes. De rijksprioriteiten geven richting aan de gemeentelijke nota's gezondheidsbeleid, die in 2007 klaar moeten zijn.

Ter ondersteuning van de gemeenten in de regio Gelre-IJssel, biedt deze factsheet gegevens over de jeugdigen in de regio die betrekking hebben op de speerpunten van VWS. De factsheet bevat achterliggende informatie over de speerpunten en gegevens over het vóórkomen van de risicofactoren/ziekten per regiogemeente. Als de bevindingen in een gemeente statistisch significant afwijken van het regionale gemiddelde, is dat aangegeven. De laatste paragraaf van de factsheet is gewijd aan gezondheidsbevorderende activiteiten die de GGD Gelre-IJssel ontplooit rond de speerpunten.

ROKEN

Roken is één van de belangrijkste vermijdbare oorzaken van ziekte en vroegtijdige sterfte in Nederland. Rokers lopen onder andere meer kans op longkanker, hart- en vaatziekten en chronische luchtwegaandoeningen. Jaarlijks sterven in Nederland 20.000 mensen vroegtijdig aan de gevolgen van roken.

Het percentage jongeren dat rookt in de regio Gelre-IJssel is weergegeven in tabel 1. Uit de tabel is af te lezen dat het percentage rokers toeneemt van 2% in de hoogste groepen van het basisonderwijs tot ruim 20% in klas 4 van het voortgezet onderwijs.

Gemeente	Rookt wel eens ¹		Rookt dagelijks of wekelijks ²	
	groep 7/8 basisonderwijs	voortgezet onderwijs	klas 2	klas 4 voortgezet onderwijs
Aalten	1	8		23
Apeldoorn		7		20
Berkelland	2	7		21
Bronckhorst	1	5		24
Brummen		11		28
Deventer		9		23
Doetinchem	3	10		22
Epe		6		21
Lochem		5		14
Montferland	2	14		27
Oost Gelre	2	5		17
Oude IJsselstreek	2	10		21
Voorst		10		20
Winterswijk	3	11		21
Zutphen		17		25
Regio Gelre-IJssel	2 ³	9		21

¹ Bron: GOS

² Bron: E-MOVO

³ Gemiddelde over deel van de regio

	Gemeente wijkt ongunstig af van regionaal gemiddelde
	Gemeente wijkt gunstig af van regionaal gemiddelde

Tabel 1 Jongeren die roken (%)

ALCOHOL

Jongeren in Nederland beginnen op jonge leeftijd met het drinken van alcohol. De meesten beginnen met het drinken van alcohol als zij tussen de 11 en 14 jaar oud zijn.

In 2003 had bijna de helft van de 12-jarigen al eens een glas alcohol gedronken; van de 15-jarigen drinkt de helft wekelijks alcohol.

Tieners die een aantal jaren overmatig alcohol gebruiken, kunnen leer- en geheugenproblemen krijgen, met als gevolg slechtere prestaties op school. Bovendien kan overmatig alcoholgebruik bij tieners leiden tot blijvende schade aan de hersenen. Jong beginnen met het gebruik van alcohol geeft op oudere leeftijd meer kans op alcoholverslaving en op gebruik van tabak en andere drugs. Tot een jaar of 16 is het beter om geen alcohol te drinken. Overmatig alcoholgebruik kan op de lange termijn onder meer leiden tot schade aan lever, maag en darmen, hartinfarcten, herseninfarcten, aantasting van het zenuwstelsel en bepaalde vormen van kanker.

Van de leerlingen in groep 7 of 8 van het basisonderwijs in de regio Achterhoek drinkt eenderde wel eens alcohol. Van de tweede klassers in de regio Gelre-IJssel drinkt 63% wel eens alcohol en bij de vierde klassers is dit percentage opgelopen tot 87%. Van de tweede klassers is één op de drie leerlingen wel eens aangeschoten of dronken geweest. In tabel 2 is het alcoholgebruik van de jongeren per gemeente weergegeven.

Gemeente	Jongeren die alcohol gebruiken			Jongeren die ooit aangeschoten of dronken zijn geweest	
	Groep 7/8 ¹	klas 2 ²	klas 4 ²	klas 2 ²	klas 4 ²
Aalten	37	70	91	33	76
Apeldoorn		54	82	29	64
Berkelland	32	66	88	31	75
Bronckhorst	36	78	85	44	79
Brummen		72	88	39	66
Deventer		56	83	26	63
Doetinchem	34	65	86	34	69
Epe		61	82	25	64
Lochem		69	87	36	68
Montferland	33	70	91	41	78
Oost Gelre	36	61	82	28	79
Oude IJsselstreek	26	64	91	32	76
Voorst		75	90	38	73
Winterswijk	35	66	91	31	71
Zutphen		64	89	38	75
Regio Gelre-IJssel	33 ³	63	87	32	70

¹ Bron: GOS

² Bron: E-MOVO

³ Gemiddelde over deel van de regio

	Gemeente wijkt ongunstig af van regionaal gemiddelde
	Gemeente wijkt gunstig af van regionaal gemiddelde

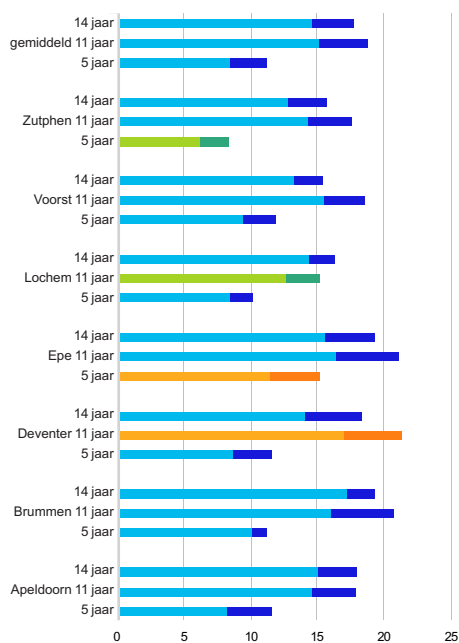
Tabel 2 Jongeren die alcohol gebruiken en jongeren die ooit aangeschoten/dronken zijn geweest (%)

Naast de genoemde lange termijnrisico's van overmatig alcoholgebruik zijn er ook korte termijnrisico's:

- *Black-out* gegevens uit het korte termijngeheugen worden niet doorgegeven aan het lange termijngeheugen. De persoon die alcohol gedronken heeft, weet niet meer wat er is gebeurd tijdens (een deel van) de periode waarin gedronken werd.
- *Verstoring doorgave prikkels* alcohol is een verdovend middel en verstoort daardoor de doorgave van prikkels die processen in het lichaam sturen. Het gebruik van grote hoeveelheden alcohol kan zelfs leiden tot een ademhalings- of hartstilstand of stikken in eigen braaksel.
- *Alcoholvergiftiging* bewusteloos raken door alcohol.
- *Binge-drinken* (in korte tijd een grote hoeveelheid alcohol drinken) kan leiden tot geheugenproblemen met als mogelijk gevolg verminderde schoolprestaties. Ook kan binge-drinken leiden tot acuut nierfalen, hartaandoeningen en hersenbeschadigingen.
- *Ongelukken* al bij matig alcoholgebruik is er meer kans op (verkeers)ongelukken.
- *Vaker onveilige seks* en meer kans op verkrachting.

OVERGEWICHT

Overgewicht is wereldwijd een explosief groeiend probleem. Ook in Nederland neemt het aantal mensen met overgewicht en obesitas (ernstig overgewicht) snel toe. Deze toename is te zien bij alle leeftijdscategorieën, ook bij kinderen.

■ Gemeente wijk ongunstig af van regionaal gemiddelde
■ Gemeente wijk gunstig af van regionaal gemiddelde

Overgewicht en met name obesitas kunnen leiden tot tal van chronische aandoeningen, zoals hart- en vaatziekten, kanker, diabetes mellitus type 2 (suikerziekte) en aandoeningen van het bewegingsapparaat en de ademhalingsorganen. Overgewicht kan bovendien leiden tot lichamelijke beperkingen en een slechtere kwaliteit van leven.

In de voormalige regio Stedendriehoek zijn tijdens de preventieve gezondheidsonderzoeken gegevens geregistreerd over lengte en gewicht. Daarmee is bepaald of een kind een normaal gewicht heeft of (ernstig) overgewicht. De resultaten zijn weergegeven in figuur 1. De gegevens hebben betrekking op onderzoeken die zijn uitgevoerd in de periode augustus 2004 tot en met juli 2006.

Uit figuur 1 is af te lezen dat het percentage kinderen met (ernstig) overgewicht toeneemt van 11% bij 5-jarigen tot bijna 20% bij 11- en 14-jarigen.

VOEDING EN BEWEGING

Goede ontbijtgewoontes en het nuttigen van voldoende fruit maken deel uit van een gezond voedingspatroon. Niet ontbijten vermindert het concentratievermogen, hetgeen nadelig is voor de leerprestaties. Daarnaast voorkomt een goed ontbijt het ontstaan van trek later op de ochtend, welke doorgaans wordt gestild met snacks die veel vet en energie bevatten, maar weinig essentiële voedingsstoffen. Fruit is nodig omdat het essentiële voedingsstoffen bevat. De aanbevolen hoeveelheid fruit is minimaal twee stuks per dag.

Gemeente	Ontbijt niet elke dag ¹	Ontbijt < 5 dagen per week ²	Eet niet dagelijks fruit ¹	Eet niet dagelijks fruit ²	Kijkt > 2 uur per dag TV ¹	Beweegt onvoldoende ²
	gr 1 t/m 8 basis-onderwijs	klas 2 + 4 voortgezet onderwijs	gr 7/8 basis-onderwijs	klas 2 + 4 voortgezet onderwijs	gr 1 t/m 8 basis-onderwijs	klas 2 + 4 voortgezet onderwijs
Aalten	7	15	48	69	28	16
Apeldoorn		20		69		26
Berkelland	6	13	48	68	26	16
Bronckhorst	6	12	45	65	24	9
Brummen		15		67		13
Deventer		22		67		21
Doetinchem	6	18	46	71	26	22
Epe		13		69		18
Lochem		19		67		14
Montferland	9	24	53	76	30	10
Oost Gelre	5	16	47	68	26	22
Oude	9	23	53	71	31	22
Voorst		17		68		15
Winterswijk		17	54	68	28	32
Zutphen	6	22		68		33
Regio Gelre-IJssel	7 ³	19	49 ³	69	27 ³	21

¹ Bron: GOS

² Bron: E-MOVO

³ Gemiddelde over deel van de regio

■ Gemeente wijk ongunstig af van gemiddelde
■ Gemeente wijk gunstig af van gemiddelde

Figuur 1 Overgewicht en obesitas bij 5-, 11- en 14-jarigen (%)

Tabel 3 Ontbijtgedrag, fruitconsumptie en beweging van jongeren (%)

Volgende beweging is van belang voor een goed lichaamsgewicht, het houdt de conditie op peil, verstevigt de botten en verhoogt de weerstand. Lichamelijke activiteit is een belangrijke preventieve factor voor diverse gezondheidsproblemen die met name later in het leven kunnen ontstaan, zoals hart- en vaatziekten en gewrichtsproblemen.

Tabel 3 toont enkele gedragsaspecten van jongeren in de regio Gelre-IJssel ten aanzien van voeding en beweging. Uit de tabel is af te lezen dat een op de vijf middelbare scholieren geregeld zonder ontbijt naar school gaat, de meeste jongeren niet dagelijks fruit eten en een op de vijf middelbare scholieren onvoldoende beweegt.

PSYCHISCHE PROBLEMATIEK

Psychische aandoeningen komen in Nederland veel voor. De meest voorkomende stoornissen zijn depressie- en angststoornissen en problemen met alcohol en drugs. Psychische aandoeningen zorgen voor veel ziekteverzuim. Preventie en vroegsignalering kunnen gezondheidsschade voorkómen en zorgvraag verminderen.

Tabel 4 toont het voorkomen van gedrags-, opvoedings- of gezinsproblemen bij 5-jarigen en het voorkomen van psychische problemen bij jongeren. Circa 15% van de jeugdigen in de regio Gelre-IJssel heeft te maken met dergelijke problematiek.

Gemeente	Gedrags-, opvoedings- of gezinsproblemen, ¹	Psychische problemen ²	
		5-jarigen	klas 2
Aalten	8	11	12
Apeldoorn	13	13	15
Berkelland	10	14	15
Bronckhorst	15	8	15
Brummen	20	17	22
Deventer	24	15	18
Doetinchem	18	14	17
Epe	9	13	14
Lochem	10	14	19
Montferland	17	13	18
Oost Gelre	18	15	17
Oude IJsselstreek	9	14	15
Voorst	11	9	15
Winterswijk	6	5	15
Zutphen	14	15	23
Regio Gelre-IJssel	14	13	16

¹ Bron: JIS (betreft onderzoeken uitgevoerd in de periode augustus 2003 tot en met juli 2006)

² Bron: E-MOVO

 Gemeente wijkt ongunstig af van gemiddelde
 Gemeente wijkt gunstig af van gemiddelde

Tabel 4 Kinderen met gedrags-, opvoedings- of gezinsproblemen en jongeren met psychische problemen (%)

DIABETES

Diabetes ofwel suikerziekte is een chronische stofwisselingsziekte. Diabetes veroorzaakt een verhoogd risico op ondermeer hart- en vaatziekten, blindheid en nierziekten, een slechtere kwaliteit van leven en een kortere levensverwachting. Roken, ernstig overgewicht, gebrek aan lichamelijke activiteit en ongunstige voedingsfactoren verhogen het risico op diabetes.

In 2003 hadden ruim 600.000 mensen in Nederland diabetes. Het aantal jeugdigen bij wie diabetes is gediagnosticeerd, is beperkt. Echter, het vermoeden bestaat dat een groot deel van de jeugdigen met diabetes niet gediagnosticeerd is.

Het aantal patiënten met diabetes is sinds de tweede helft van de jaren negentig sterk gestegen. Op basis van alleen demografische ontwikkelingen – ondermeer veroudering van de bevolking en steeds zwaardere mensen – zal het absolute aantal personen met diabetes tussen 2005 en 2025 met 33% stijgen.

Er zijn geen gegevens beschikbaar over het aantal jeugdigen met diabetes in de regio Gelre-IJssel. Het voorkomen van risicofactoren voor diabetes in de regio Gelre-IJssel staat elders in deze factsheet beschreven.

De gegevens over het vóórkomen van de risicofactoren/ ziekten per regiogemeente zijn afkomstig uit de doorlopende JIS-registratie, uit het GOS en uit de jeugdmonitor E-MOVO 2003.

In de JIS-registratie (Jeugdigen Informatie Systeem) worden gegevens vastgelegd naar aanleiding van de preventieve gezondheidsonderzoeken die door de GGD worden uitgevoerd bij 5-jarigen, leerlingen in groep 7 van het basisonderwijs en leerlingen in klas 2 van het voortgezet onderwijs.

Met het project GOS (Gezond Op School) zijn in de periode 2000 tot en met 2005 gegevens verzameld over de gezondheid en leefstijl van kinderen op basisscholen in de regio Achterhoek. De gegevens zijn ingevuld op vragenlijsten door ouders van de leerlingen in de groepen 1 t/m 6 en door de leerlingen zelf in groep 7 en 8. Iedere school is eenmaal aan bod geweest.

Met E-MOVO (Elektronische Monitor en Voorlichting) zijn in het schooljaar 2003/2004 via internet gegevens verzameld over de gezondheid en leefstijl bij 35.000 scholieren in klas 2 en 4 van het voortgezet onderwijs in Overijssel en Gelderland, waarvan ruim 12.000 scholieren uit de regio Gelre-IJssel.

WAT DOET DE GGD GELRE-IJSSEL

Gedrag wordt grotendeels gevormd tijdens de jeugd. Jongeren zijn dan ook een belangrijke doelgroep als het erom gaat gezondheidsproblemen op oudere leeftijd te voorkomen. Hieronder staan activiteiten die de GGD Gelre-IJssel uitvoert ten aanzien van de speerpunten in de preventienota. De activiteiten worden veelal uitgevoerd in samenwerking met gemeenten, instellingen, scholen of andere partners. Er staat kort beschreven wat de activiteit inhoudt, in welke gemeenten de activiteit wordt uitgevoerd en met wie.

Preventieve gezondheidsonderzoeken uitgevoerd bij 5-jarigen, kinderen in groep 7 van het basisonderwijs en jongeren in klas 2 van het voortgezet onderwijs in de regio Gelre-IJssel. Tijdens deze onderzoeken worden gezondheidsproblemen en factoren die de gezondheid in negatieve zin beïnvloeden vroegtijdig gesignaleerd, worden adviezen verstrekt en wordt zonodig verwezen.

Alcoholmatiging Jeugd in de Achterhoek is een breed opgezet project om het overmatige alcoholgebruik onder de Achterhoekse jeugd terug te dringen.

De acht Achterhoekse gemeenten, het NIGZ, De Grift (instelling voor verslavingszorg), de politie en de GGD voeren in overleg activiteiten uit. Daarnaast benaderen zij actief lokale partners om mee te werken, zoals horeca, onderwijs, sportverenigingen en jeugd- en jongerenwerk. In de regio Stedendriehoek is een project in voorbereiding.

De gezonde school en genotmiddelen

Het project wil jongeren in de Achterhoek op verantwoorde wijze leren omgaan met genotmiddelen en gokken. De GGD werkt hierin samen met De Grift.

BijDRAge

Een voorlichtingsproject voor basisschoolleerlingen van groep 7 en 8 en hun ouders met betrekking tot drugs, roken en alcohol in de gemeente Voorst. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met de gemeente, TACTUS (Instelling Voor Verslavingszorg) en het basisonderwijs.

Okido

Een interventieprogramma ter preventie van Overgewicht bij Kinderen In De Ontwikkeling voor leerlingen van groep 7 van het basisonderwijs en hun ouders in de gemeenten Deventer, Lochem en Zutphen. Het project wordt uitgevoerd in samenwerking met de Thuiszorg en sportstimuleringsorganisaties.

Evenwicht

Een cursus voor kinderen van 9 tot 12 jaar met overgewicht en hun ouders in samenwerking met Yunio Oost-Gelderland in de Achterhoekse gemeenten.

SchoolGruiten

Groenten en fruit op school. De eerste fase van het project SchoolGruiten heeft in de gemeente Deventer plaatsgevonden. Ter voorbereiding op de tweede fase van het project is in samenwerking met de gemeente Deventer en de landelijke SchoolGruitenorganisatie een inventarisatie op de basisscholen gehouden.

Ouderavonden 'Mijn kind gaat puberen, hoe pak ik dit aan?'

Cursus voor ouders over opvoedkundige aspecten bij kinderen in groep 7 en 8 van het basisonderwijs. Opvoedthema's als seksualiteit, genotmiddelengebruik en de overgang naar het voortgezet onderwijs in de gemeente Apeldoorn.

Bronnen

www.minvws.nl

www.trimbos.nl

www.alcoholpreventie.nl/factsheet

www.nationaalkompas.nl

www.branchrapporten.minvws.nl

Tekst, tabellen en figuren

Henriëtte Hoeven-Mulder (epidemioloog),
Veronique Tijhuis (functionaris gezondheidsbevordering)
met dank aan Marcel Durand (stafarts jeugdgezondheidszorg),
Annemien Haveman-Nies (epidemioloog),
Jolanda Mak (jeugdarts) en
Christien Pieterse (functionaris gezondheidsbevordering)

Ontwerp

Witte Rook grafisch ontwerpers
Arnhem/Deventer/www.witterook.nl

Jeugd in de regio Gelre-IJssel is een onderdeel van de
Gezondheidsatlas van de regio Gelre-IJssel.
De Gezondheidsatlas is te downloaden via
www.ggdgelre-ijssel.nl/info/voor/gemeenten.

Jeugd in de regio Gelre-IJssel is een uitgave van:

GGD Gelre-IJssel, Kenniscentrum

Postbus 90

7400 AB Deventer

Telefoon (0314) 32 12 39

E-mail: kenniscentrum@ggdgelre-ijssel.nl

www.ggdgelre-ijssel.nl

Overname van gegevens is toegestaan, mits voorzien van
bronvermelding.

Jaar van uitgave: 2006

Gelre-IJssel